

A fondii gróf ellen irányuló vállalkozás mellékepeződjaként Niccolò Gaetani fivére, Giovanni a campagnai rektor ellen támadt, Frosinonet ostromolva. Cola di Rienzo nem adta vissza a kölesönt hivatalársának és hódolásra kényszerítette a lázadót. E nemes tettével azonban nem tudta a rektor ellenséges magatartását megváltoztatni, sőt meg kellett érnie, hogy a kettő kibékül és összefog ellene. Jó lesz emlékeznünk a bomlásnak indult lovagvilág XIV. századi közerkölcseibe belevilágító hasonló esetekre, nehogy Cola di Rienzo későbbi cselekvését a környezettől elszigetelten, mintegy légüres térben akarjuk lemérni és megítélni.

Lakott még Rómában egy harmadik, nyílt ellenállásra kész főnemes is. Giovanni Pipino minorbinoi gróf, altamurai őrgróf Nápolyból menekült el, ahol Anjou Róbert fogságából Giovanni Colonna bihoros pártfogása és Petrarca személyes közbenjárása szabadította ki. De ő a tribun uralkodásának első hónapjaiban Budán tartózkodott, mert mindjárt Endre királyfi megöletése után Nagy Lajoshoz sietett, hogy Johanna ellen szolgálatait felajánlja. Cola di Rienzo nagy kárára, november végén vagy december elején kapcsolódott be újra a római eseményekbe.

A feudális nemesség tehát, jószántából vagy kényszerülten, fejet hajtott, de lelkében vad gyűlölet parázslott legyőzője ellen. Azokat a tagjait, akik meghódoltak, Cola di Rienzo igyekezett fényes ünnepekkel és felvonulásokkal magához édesgetni. Velük egyben a nép előtt akarta fellépésének tekintélyét gyarapítani. Felébredt benne ugyanis az állítólagos császárfi legendája. VII. Henrikről, képzelt édesatyjáról azt olvasta, hogy fehér lovon, fehér ruhában jelent meg koronázásán, s feje fölött Róma zászlaját lobogtatták. Most ugyanígy mutatkozik meg ő is a népnek, mikor keresztelő szent János ünnepén, június 24-én először lovagol ki díszes kísérettel. Néhány nappal később, Péter-Pálkor, a szokásos szenátori ajándékot viszi el a Szent Péter-bazilikába. Az ünnepi menetben egy meztelen kardot hordozó és egy jobbra-balra pénzt szóró tisztviselő előzi meg, akárcsak a császárt. Kezében már jogart is tart, acélpalcát, melynek hegyén aransas helyett aranyozott ezüstalma ül aranykeresztrel a végében; benne Krisztus feszületének egy szilánkjá van belefoglalva. A zászlón, melyet feje fölött lebegtetnek császári módra, Boëthius állítólagos címeréből maga alkotta címere díszlik: fehér mezőben fénylő arany nap ezüstcsillagokkal, a zászló végében pedig ezüstgalamb ül olajkoszorúval csőrében. Ilyen ünnepektől a nemesség sem maradhatott távol.

A díszítőelemként használt szimbólumok értelmét azonban közelebről kell szemügyre vennünk, ha Cola di Rienzonak további magatartást, terveit, sorsát, lelki világát és tragédiáját meg akarjuk érteni.

IX. Jelképek, eszmék és példák.

Az a gondolat és terv, mely a tribun agyában mindjárt a hatalom átvétele után a városokhoz május 24-én intézett köriratban megvillant, az első hónapokban tovább ért és követelte a meg-

valósulást. Vele képzelete nagyobb távlatok felé vette szárnyalását. A pápai állam legjobb stilsztái — köztük két Mancini, feleségének rokonai — dolgoztak kancelláriájában a terv kivitelének előkészítésén. Naponta a levelek garmadáját írták és küldték szét. Tudjuk, hogy a tribun rendszerint maga fogalmazta meg mondanivalóját, aztán tisztviselőinek valamelyikével megíratta a levelet, végül azt maga még átsímította. Petrarca egy célzásából úgy tűnik ki, hogy minden levélről másolatot tartott s regiszttert vezetett. *A nagy gond és stílusáhitat, mivel írásait megfogalmazta, a megőrzésre való törekvés, mi dicsőségvágyából fakad, Cola di Rienzo kancelláriáját Itália első humanista irányú kancelláriájává avatja.* Ebben mintegy három évtizeddel jár Coluccio Salutati firenzei kancelláriája előtt. A római feliratok első gyűjtője, a római jog egyik alapvető törvényének, a Lex Regiának első felismerője, ebben is úttörő volt. De itt olyan területre lépünk, melyre a névtelen római krónika írójának már alig lehetett betekintése, s mely a Vita számára szinte teljesen ismeretlen maradt.

A kancelláriából csak úgy rajzottak ki a futárok Olaszország minden tája felé. Ezüstözött fabotot hordtak kezükben, mely számukra mindenütt területenkívüliséget és sérthetlenséget biztosított. A lakosság sokhelyütt térdre borult előtte, mint a tribuni hatalom részére érzékelhető jelképe előtt, s hálálkodott, hogy az elhagyott úton és legsötétebb erdőben is biztosan járhatóttelhetett. Ajándékot nem szabadott sehol elfogadniok, nehogy tekintélyükön és függetlenségükön sérelem essék. Egyiküket, aki vétett e szabály ellen, a tribun arcán megbélyegeztette.

A városokhoz küldött bemutatkozó köriratára június végén kezdtek megérkezni a válaszok. De mikor a pápa június 27-éről keltezett megerősítése rektori tisztjében már kezei közt volt, újabb köriratot küld szét. Az augusztus 1-re szóló meghívás ismétlésével, most már mélyebben enged beletekinteni terveinek műhelyébe. „Az egész szent Itália megbékítésére és ennek a szent római néppel való barátságának megújítására” hívja meg Firenze követeit, a szicíliai alkirálynak pedig azt írja, hogy „az egész római tartománynak és a szent Itáliának megreformálására” készül, Olaszország és az Urbs neve először jelenik meg a misztikus rajongás „szent” jelzőjének kíséretében. A tribun elhatározása szerint új korszaknak kell megnyílnia az örök város történetében, mit azzal is jelez, hogy a pápák szokását követve, akik trónralépésükkor új időszámítást kezdtek, július 1-től „*liberate rei publice anno primo*” keltezést vezet be leveleiben és okirataiban. Mindaz, amiről eddig szóltunk, szándékai szerint csak szükséges alapvetés volt. Alompalotájának felépítéséhez csak most kezd hozzá.

Cola di Rienzo egyéniségében ifjúkorától haláláig mindég a *fantázia* uralkodott. Ezt kortársai is észrevették és feljegyezték. A Vita írója szól a „*fantasztikus mosoly*”-ról, mi állandóan ott játszott ajkai körül, máskor kiemeli, hogy megjelenése „*fantasztikus és rettenetes*” volt. Giovanni Villani felismerte, hogy a nagyszerű terv, mi a tribun gondolatát egészen betöltötte, nem volt egyéb, mint „*un'opera fantastica e da poco durare*”. IV. Károly

császár is *fantasztának* ítélte. Mult és jövő, valóság, szimbólum és vágyálom Cola di Rienzo lelkében mindég elemekre bonthatatlan ötvényt képeznek. Róma felszabadítása ama feudális uralom alól, melyet a toszkán városok, gazdag polgárságuk erejével, már rég legyűrték, egy új gazdasági, társadalmi és közigazgatási rend megvalósítása már maga is olyan feladatkör volt, mire csak élénk képzeletű ember vállalkozhatott. Terv és elérendő eredmény e területen összhangban álltak egymással. De már ott is az erőviszonyok mérlegelésével nem törődve, szinte belülről alakította valósággá a maga álmát. Ami azonban Arnaldo da Bresciának vagy Brancaloneone d'Andalónak, a római municipális szabadság régebbi előharcosainak végső cél volt, neki csak kiindulási pont, honnan messzi utak vezetnek egy nemzeti impérium és szellemi világhatalom eszményeihez, melyek felé a mult hatalmas emléke üzte. Petrarca arra buzdította volt egyik levelében, hogy — Augustus példáját követve — munkájára készüljön a római történet buzgó olvasásával. Nem kellett őt erre biztatni. Ifjúkora óta mást sem csinált, s Gregorovius találóan jellemzi, mikor terveit így nevezi: „*Luftspiegelung aus entlegenen Zonen der Vergangenheit*“. Csak-hogy, s ez a fontos, e délibábokban saját korának nemzeti államokat kialakító erői játszanak, melyek itáliai területen a városállamok létrehozásában merevedtek meg, míg egyidejűleg Francia- és Németországban jutottak teljesebb érvényre. De ezek a délibábok tovább tükröződnek majd Olaszországban is Machiavelli, Gioberti, Mazzini lelkén keresztül és végül mégis csak valósággá válnak. Lát-noki, új társadalmi valóságot formáló délibábok!

A tribunnak szemére szokták hányni, hogy „fantasztikus“ terveit a pápa tudta nélkül akkor kezdte szőni, mikor vikáriusa s egyben hivataltársa, Raimondo orvietoi püspök, a Patrimonium rektorának halála miatt, hosszabb ideig e tartomány székhelyén, Montefiasconeban volt távol. Ez így is van. A pápát nem sietett tájékoztatni. Július és augusztus hónapokból mindössze három jelentését ismerjük VI. Kelemenhez; ezekben is életbevágó elhatározásai vagy intézkedései gyakran mellékmondatban vannak elrejtve. Petrarca e módszerét észre is veszi és dicséri stilizálásának vigyázatosságát, mikor tetteinek megörökítésére ajánlkozik. A költő korábban figyelmeztette őt, hogy Avignonban az a hír járja, a nemesek csak látszólag vetették magukat alá rendelkezéseinek. Most értesíti, hogy levelei kézzől-kézre járnak a pápai kúriában, másolatot vesznek róluk, delfii orákulumként magyarázzák őket. Ez érdeklődés vetekedett azzal, mellyel magának Petrarcának is minden ékes latinsággal írott levelét fogadták. De Cola di Rienzo írásai nemcsak egyéni stílusuk formai szempontja miatt, hanem tartalmuk folytán is élénk kíváncsiság tárgya voltak.

A tribun egészen a maga álmvilágában élt, mintha a minden oldalról feléje nyúló kötelékeket nem akarná észrevenni. Petrarca leveleire — *litterarum vestrarum series* — és tanácsaira csak néhány udvarias sorral válaszol: mennyire szeretné, ha kedves polgártársa, a poeta laureatus Rómában lenne és személyének dicsé-vel gazdagítaná a város dicsőségét! Ebből a feleletből is látszik,

hogy Cola di Rienzonak nincsen szüksége gondolatot alakító tanácsra, megbeszélésre, tájékozódásra. Minden elhatározása lelkének elzárkózottságában születik meg és onnan pattan elő váratlanul. Cselekvésében van valami álomszerű, mi tetteinek óhajtott tanúját, a római népet is meglepi. De jól ismerte ennek a népnek ama tulajdonságát is, hogy — mint VI. Kelemen írja egyízben Anjou Károlynak — „*kormányzóitól pompázó fellépést, döngő frázisokat, rettenetes tetteket vár, mert meg van győződve, hogy őt illeti a világ uralma* —“. A tribun cselekvését mozgató hasonlatok és szimbólumok méretei megdöbbenők. Mikor majd a súlyos akadályok erőszakkal felébresztik ábrándvilágából, már hiába hangoztatja jóhiszeműségét és hiába igyekezik, hogy az előbb tartósan elhanyagolt valósághoz alkalmazkodjék.

A tribun ez álomcselekvését, úgy érezzük, csak összefüggő egységében szabad szemügyre vennünk. Megnyilatkozásai: július 1-i levele a szicíliai alkirályhoz, melynek tartalmáról már szóltunk; a kapitóliumra hirdetett július 22-i jogi kongresszus; augusztus 1-i lovaggá avatása és ünnepélyes kiáltványának kihirdetése; augusztus 15-i „tribunus augustus“-szá koronáztatása és szeptember 19-i körirata a városokhoz, melyben képviselőiket az 1348 pünkösdjén tartandó császárválasztásra hívja meg. Mindezeket az aktusokat közös ihletbe foglalja Cola di Rienzo már ismert, de folyton erősödő spirituális Szentlélek-ideológiája, antik szellemet élesztő Róma-rajongása, és közelmúlt példákat átköltő emlékezése. Keresztény, antik, kelet-bizánci, egykorú modern és jövőbe nyúló látnoki elemek keverednek gondolkodásában. A politika vallásos, a választás politikai szint nyer bennük. Futólag ki kell elemeznünk ezeknek az ihletforrásoknak érvényesülését ábrándvilágában, hogy cselekvésének igazi rugóit és értelmét megértsük.

Petrarca egyik leveléből halljuk, hogy a tribun minden reggel napi munkájához gyónással és áldozással készült. A kapitóliumi palotában kápolnát építtetett magának, melyben kifűnő gyermekkorús állt mindég az istentiszteletek rendelkezésére. Ezeket a nemeseink is meg kellett jelenniök: a Vita leírása szerint azonban állva kellett a misét végig hallgatniok, míg a tribun díszes széken ült. E buzgó vallásos gyakorlat Cola di Rienzonál bensőséges és egészen egyéni szükségből fakad. Lelki életének középpontjában a még Anagniban megismert *szentlélekvárás* miszticizmusa áll. Már avignoni jelentésében a „*Spiritus Sancti lumen effundens*“-re hivatkozik, május 20-án „*per inspirationem Spiritus sancti*“ veszi át a város kormányzását, mely „*gratia Spiritus Sancti*“ szabadult fel. Hovatovább úgy érezte, hogy minden cselekvésében a Szentlélek kegye nyilatkozik meg, s cselekvéséről azt vallotta, hogy „*omnia faciens... iuxta Spiritus Sancti gratiam pro servicio et honore sancte Ecclesie.*“

Fra Venturino galamb-szimbóluma mindenhova elkíséri; gyöngyből sapkájára van hímezve, zászlója rúdján lebeg. A Szentlélek neve szerepel jogarán s a Szentlélek segítségül hívásával indul harcba lovassága. Ez a Szentlélektől sugallottság, mint ezt Burdach megvilágította, Cola di Rienzo korának gondolkodása sze-

rint, a szellemi magasabbrendűségben ragyogó „*homo spiritualis*“ isteni adománya. Ezt a kivételes embertípust Petrarca is szembe állította az anyagiás életben elmerült „*homo carnalis*“ szal. Körülöttük sok vita folyt, mert VIII. Bonifác pápa azt hirdette, hogy Szent Péter eme szavai: „*a szellemi ember mindenkit megítél, de maga senki által meg nem ítéltetik*“ csupán az egyház fejére, Krisztus földi helytartójára vonatkoznak. Viszont a magukat „spirituális“-oknak nevező, evangéliumi szegénységben élő ferencrendi remeték Szent Jánost (III. 8) idézték annak bizonyítására, hogy a Szentlélek sugallata nem egyházi tekintélyhez, hanem érdemhez igazodik: „*Spiritus ubi vult spirat*“. Ezt a szentjánosi mondást szó-ról-szóra halljuk viszont Cola di Rienzonak 1347 szeptember 17-én Rainaldo Orsinihez írott levelében. A Szentlélektől sugallottságnak e tana a spirituális ferencrendieknél és, mint látni fogjuk, a tribun „laikus“ reformterveiben is anarchikus lázadást takart a földi egyház tekintélyelvével szemben, s ez vádpontként fog szerepelni Cola di Rienzo eretnekségi perében is. Valóban, a tribun úgy állította be a dolgot, mintha lovagi méltóságát sem földi hatalmasságtól, hanem magától a Szentlélektől nyerte volna el, a dominikánus prior pedig, aki valamikor fra Venturino-t római tartózkodása alatt kolostorában vendégül látta, ezekkel a szavakkal tette fejére a tribuni ezüst habérkoszorút: „*Fogadd a Szentlélek adományát a koronával és jogarral és egyben a spirituális koronát.*“

Más értelemárnyalattal, de VIII. Bonifác pápának is a belső vallásos élet spiritualitásának fokozása volt a célja az első római szentév kihirdetésével. A „szellemi ember“ életeszményén keresztül kapcsolódik Cola di Rienzo az utolsó Rómában székelő nagy pápa emlékéhez. Álomvalóságának minden megnyilatkozását valamilyen formában hozzá köti. Augusztus 1.-i kiáltványát a Laterán loggiájáról hirdeti ki, melyről VIII. Bonifác a szentévet promulgálta s melyet gyönyörű freskókkal díszítettett; a november 20.-i ütközetre készülve a Colonnák, közös ellenségük ellen, az ő kápolnájában imádkozik és az ő nevével biztatja híveit. Nevét mindég „jó emlékezetű“, „szent emlékezetű“ jelzőkkel kíséri.

Bonifác pápa hozta Cola di Rienzo lelkéhez közel Constantinus alakját is. Az általa azon a helyen alapított székesegyházat, melyen bélpoklos kiütéseitől megtisztult, a San Giovanni in Lateranot csak ő sorozta be 1300-ban a teljes búcsút biztosító apostol-templomok közé, ő propagálta hathatósan a nagy császár kultuszát, mi Cola di Rienzo számára összekötő kapesot jelent majd ama két világ között, melyet a keresztény és pogány társadalmi valóságból asszimilál.

Az ő Constantinus-kultuszának azonban mélyebb, hogy úgy mondjuk; személyes forrásai is lehettek. Tudhatta Szent Ambrosius „De obitu Theodosii“ című munkájából, hogy a császár édesanyja — Heléna — dáciai korcsmárosleány, atyja — Constantius Chlorus — császár volt. A maga születési legendájában felfedezett hasonlóság révén tehát valamelyes rokonságot érezhetett Constantinussal s részben ezért kereste az emlékéhez fűződő szimbólumok értékesítését.

A konstantinusi emlékekkel terhes lateráni bazilika, jubileumi loggia és pápai palota voltak Cola di Rienzo lovaggá avatásának, a világtörténeti fordulathoz szánt kiáltvány kihirdetésének és a császári pompával megrendezett lakomának színhelyei. Pedig a tribunnak tudnia kellett, hogy épp a hozzájuk fűződő császári reminiscenciák miatt, VI. Kelemen igyekszik tőlük távoltartani minden olyan ünnepséget, mely a politikai szimbólum értelmét ölíthette magára. Ezért vonakodott elődje alatt a két koronázással megbízott bíbornok is VII. Henriket a lateránban kenni fel császárrá. Eme érzékenységre tartotta VII. Henrik az Aventinúson, Bajor Lajos pedig a Kapitóliumon koronázási lakomáját. Csak Cola di Rienzo mer vele pompázni Constantinus palotájában. Ő nem ártallja magát nyíltan a nagy császárral párhuzamba állítani, mert folytatójának érzi magát, s mint természetes dolgot vallja meg, hogy a koronázásakor használt öt lombkoszorú mindegyikét Constantinus diadalívének tövében szakítottatta le. Ez az egész példázatkomplexum azt akarja érzékeltetni, hogy Constantinus — s tegyük hozzá, egyben Bonifác pápa — nyomdokaiba akar lépni azáltal, hogy Rómát egy újraéledő világbirodalom, s általában az igazi keresztény szellemiség központjává akarja tenni.

A középkor és Cola di Rienzo előtt a római császárság nagyságát és hatalmát Augustus képviseli. A béke, szabadság, igazság és erő megtestesülését látják birodalmában. A tribun akkor emeli ki, hogy dicsőségére vágyik, mikor ünnepén, augusztus 1-én az „*augustus*” címet veszi fel. Hiába kísérel meg később csavarós magyarázatot találni e jelző igazolására, a császári példa követésére irányuló programot nagyon sok jel bizonyítja. Augustus az ő igazi nagy politikai eszményképe, hozzá hasonlóan a hatalom és béke megteremtőjévé akar lenni.

A császárságnak középkori német-római vonalával szemben azonban Cola di Rienzo már teljesen idegenül viselkedik. A történeti fejlődés e menete csak az impérium átruházásának jogi problémája szempontjából érdekli őt. A „*translatio imperii*”-ről akkoriban sokat vitáztak. A Constantinus által Szilveszter pápára átvitt nyugati császárságot ugyanis — mondták — 800-ban III. Leó ismét a frank Nagy Károlyra ruházta át, aki családjában örökletessé tette a német-római császárságot. E tétel azonban a középkor gyűlöletes guelf-ghibellin háborúságaira és vitáira vezetett. A pápapárti írók azt állították, hogy a császár hatalmát a pápától kapja, míg a császárpártiak a világi hatalmat a lelkitől függetlennek és vele egyenrangúan isteni eredetűnek hirdették. Dante De Monarchiája (II. könyv, 3. fejelet) már azt vitatta, hogy Isten a császárság jogának letéteményesévé a római népet választotta. Cola di Rienzo viszont még uralomrajutása előtt a Vespasianus-féle Lex Regia magyarázásával azt igyekezett tisztázni, hogyan ruházta át a római nép Istentől nyert hatalmát esetről-esetre egy-egy császárra. A kétség tárgya részére csak az volt, vajjon a császári korona lemondás, elidegenítés, avagy csak időleges újabb átruházás útján jutott-e a német királyok fejére. Az utóbbi felfogásnak Cola di

Rienzo felléptekor már sok híve volt, sőt annak gyakorlati alkalmazására is történt már ismételt kísérlet.

VII. Henrik, midőn a szent Péter-bazilikához nem tud eljutni, a híbornokok pedig vonakodnak őt a Lateránban megkoronázni, a római néphez fellebbez és ez kényszeríti ki akaratának teljesülését. Cola di Rienzo állítólagos édesatyjának példája azután még világosabban ismétlődött meg Bajor Lajos esetében. Ezeket az eseményeket Cola di Rienzo már mint tizenhat éves fiú szemlélte a közeli Anagniból. Hallott arról beszélni, hogy Wittelsbachi Lajos a pápa tilalmával dacolva Rómába érkezett, s a néppel kiáltatta ki magát császárrá. A koronát fejére a római nacionalista párt akkori vezetője, Sciarra Colonna tette. Bajor Lajos azonban még tovább ment. Marsilio da Padova és Jean de Jandun „*Defensor pacis*” című vitairatára támaszkodva azt állította, hogy az egyház csupán történeti alakulás, mindég a világi államon belül él s ennek kell, hogy alárendelje magát. A pápa csak első a püspökök között, de méltósága a római püspökségtől el nem választható. Őt is épp úgy a római nép emelheti csak trónusára, mint a császárt. — Ezzel az érveléssel, meg arra hivatkozva, hogy XXII. János a feltétlen szegénység kérdésében a spirituális ferencrendiek megalkuvást nem ismerő álláspontját kárhóztatta s ezzel az evangéliummal ellenkező heretikus tant képviselt, Róma népétől nyert politikai hatalmánál fogva a római püspök s egyben pápa trónusát üresedésben lévőnek nyilvánította és a Szent Péter-térre összehívott néppel Pietro Corbara szerzetest választatta meg V. Miklós néven pápává. Lázadó jogfelfogása azonban hamarosan elbukott. Már 1330-ban kénytelen volt Olaszországot elhagyni, ellenpápája pedig avignoni fogságban végezte életét. Az 1383-i rennesi és frankfurti határozatoknak, melyek a német királyi és császári hatalom érvényét és gyakorlását függetlenítették a pápa jóváhagyásától, kevés foganatjuk volt. VI. Kelemen elődjének kitagadó bulláját megújította és 1343 április 13-án felszólította a német fejedelmeket, válasszanak új királyt. Így lett Luxemburgi Károly Bajor Lajossal szemben „*a papok királya*” és császára. 1346 november 26-án koronázták meg Bonnban, s ő a következő év április 27-én ünnepélyesen elismerte a pápának, aki különben ifjúkorában nevelője volt, fennhatóságát, egyben megfogadva, hogy koronázásakor legfőjebb egy napot fog Rómában tölteni.

Cola di Rienzo a római nép által megválasztott bajor császár felé húzott, mert példája mintegy gyakorlatilag már egyszer megvalósította azt a jogi tanítást, hogy a császárság jogának letéteményese változatlanul és kizárólag a római nép. De a fellépése körül keletkezett zavarok egyben valami nagy bizonytalanságot is idéztek elő. A pápa mint római püspök köteles székhelyén tartózkodni, avagy mint az egész kereszténység feje tetszés szerint választhatja meg a helyet, honnan híveit kormányozza? Egyházi ügyekben feltétlen uralkodó, avagy a zsinat határozatainak van-e alárendelve maga is? Róma népe gyakorolhatja ősi jogát a császár megválasztásában? A pápa koronázza meg a császárt és ez tőle nyeri hatalmát, vagy tekintélye független? Cola di Rienzot, a jogászt és jegyzőt érdeklík

ezeknek az égetően időszerű kérdéseknek megoldása, de egy dolog egészen világos előtte, az, tudniillik, hogy sem a pápával meghasonlott Bajor Lajos, sem a Rómától eltiltott csehországi Károly nem képes a német-római császárság megalapítójának, Nagy Károlynak eszményeit megvalósítani.

Ahogy az eszmék síkján, úgy bizonyos külső megnyilvánulási formákban is keresztény szimbólum, antik előkép, középkori minta és közelmúlt példa hatnak szétválaszthatatlan szövevényességgel Cola di Rienzo képzeletére. Az aventinusi S. Bonifazio e Alessio-kolostor oszlopcsarnokába falazva látott például egy római feliratot, mely bizonyos „*equus Romanus et candidatus...*”-ról emlékezett meg. De a *Grafia Aureae urbis Romae*-ban is olvasta, hogy a császár Saturnus ünnepén csak fehér díszöltönyben jelenhet meg, mit később bíborpaláستtal vált fel, s arról is tud, hogy VII. Henrik koronázásakor fehér köntöst hordott. Ezekből az elemekből alakítja ki lovagfürdőjének és koronázásának szimbolikáját, s hatásuk alatt veszi fel a „*candidatus*”, fehérbe öltözött jelzót címei közé.

A lovagfürdő konstantinusi jelképével összeforr azonban még egy közel egykorú példa benyomása, mely akkoriban egész elevenen élt a rómaiak emlékezetében. A római krónika így emlékezik meg róla: „*A huszonnyolc bizalmi ember (buoni uomini) a nép nevében lovaggá ütötte és a S. Maria dell'Araccioeli templomban rózsavízben megfürdette messere (Colonna) Stefanot és (Orsini) Napoleonet. Nagy pompa és tisztesség közt ment ez végbe a Kapitóliumon. A Santa Maria-téren dízsátrat állítottak fel. Szólt a kiált, dob és egyéb hangszer. Volt ott zászló! A Santa Maria dell'Araccioeliben az ünnepelteteket sok megtiszteltetésben részesítették. Allt ott két igen díszes, királyi pompával felszerelt ügy. Ezekre a dolgokra csak álomszerűen emlékszem. 1327-et írtunk. A nevezett lovagok a fürdő után Nápolyba mentek, ahol Róbert király kardot övezett derekukra, mi a római népben nagy visszatetszést kellett.*” Természetes is. Nem tetszhetett, hogy a római nép által kitüntetett két főnemes szükségesnek tartja, hogy a pápa helytartójának kezéből vegye a lovagi kardot. Mennyire más lesz a tribun magatartása, aki a római népen kívül csak a Szentlélektől fogadja lovagi méltóságát!

Ugyanígy forrnak össze különböző korok, szimbólumok és példák Cola di Rienzo megkoronáztatásának ceremóniáiban is. Liviusából ismeretes volt előtte a vitézeknek katonai bátorságukért vagy a császárnak a kivívott győzelemért járó különböző lombkoszorúk divatja. Azt is tudta, hogy a triumfátor mögött diadalkocsiján ott szokott állni a rabszolga, aki őt jelképesen dicsőségének mulandóságára emlékeztette. A *Graphia Aureae Urbis Romae* „*De coronis imperatorum*” című fejezetében viszont olvashatott a bizánci koronázási szertartásokról, melyeken tizféle lombkoszorú, köztük tölgy-, olajfa- és babérágakból fonott is, szerepelt. Minde benyomásokhoz pedig személyes emlékként járult Petrarca megkoronáztatásának példája 1341. húsvét vasárnapján a Kapitóliumon. Belőlük és Szentlélek-miszticizmusának vallásos jelképeiből alakítja ki saját koronázási ünnepségének ceremóniáját.

Azonban cselekvése és ünnepei merőben új szint nyernek azáltal, hogy minden előző jelképtől és példától eltérőleg mélyen érzett olasz lelkesedés hatja át őket. Ha Petrarca „Spirito gentil“ kezdetű canzone-ját tényleg 1347 nyarán hozzá és nem már korábban, az 1339-i római lázadás alkalmából Stefano Colonnához írta, ha ez az a költemény, melyet neki és a római népnek egy levélben ígér, akkor Laura költője nagyon világosan meglátta Cola di Rienzo szándékait és céljait, még mielőtt azok teljesen kibontakoztak volna.

X. Szent Itália rajongója.

A római tribúnak 1347 július 1. és augusztus 15. közt mutatott magatartása arról tanúskodik, hogy képzelete egy maga egészében kész tervet épít, alakít és csiszol álomvilágában. Ennek részletei csak fokozatosan és meglepetésszerűen villannak a kortársak szemei elé, de kétségtelen, hogy bennük kezdettől fogva ott lappang annak az embernek császári ambíciója, aki magát egy családi szöbeszéd alapján VII. Henrik fiának tudja. A renaissance küszöbén állunk. Még néhány évtized és a középkori társadalom felhomlásának közepette a korlátlan lehetőségek birodalmába lépünk. Cola di Rienzo gondolata, megérzése, képzelete jó néhány évtizeddel előre kalandozik a jövő birodalmában.

Már július 1-i levelében a szicíliai alkirályhoz felbukkan a tribún szándéka, hogy a német elektorok egyenetlenkedése miatt új császár megválasztásáról kellene gondoskodni. Július 22-én aztán ösztöül egy jogi tanács; melybe Itália különböző városából hívott meg szakértőket. Javaslatára alapján még ugyanaz nap, Mária Magdolna ünnepén, Cola di Rienzo összehívta a kapitólium nagytermébe a népet, ami alatt valószínűleg kerületenként kiküldött számos tagú képviselők összességét kell értenünk. Ez a népparlament aztán elhatározta, hogy „a római nép által az napig adományozott, átengedett, vagy átruházott javak, jogok (így a császárválasztási is), dolgok, méltóságok és hivatalok mind visszazálltak a népre“. A határozatot a győzelem levegője lebegte körül. Aznap vonult ugyanis be Rómába a Giovanni de Vico ellen indított hadjáratról diadalmasan visszatérő had, melynek katonái, a béke olajágával kezükben, díszkapukon keresztül jöttek a Kapitóliumra, hogy meghallgassák Cola di Rienzo beszédét.

A következő lépés tervének megvalósítására augusztus 1-én történt azzal kapcsolatban, hogy a római nép a lovagi méltóság díszével ékesítette őt fel. Bilincsbe vert szent Péter s egyben Augustus ünnepe volt, az a nap, melyen hajdanában a nagy császár megszabadította a várost tirannusaitól és mely egyszersmind, mint a „*Graphia aureae urbis Romae*“ bizonyítja, a kereszténység bilincsből való szabadulásának is volt ünnepe. A dátumot Cola di Rienzo minden bizonyly szimbolikus szándékkal választotta meg.

A városokhoz július 9-én intézett meghívó szerint, „a Szentlélek kegyelméből és az ő nevében a római nép, valamint a szent Itália egyéb városainak és tartományainak képviselői“ készülnek őt lo-